

ПРИРОДА ТА СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ

THE NATURE AND ESSENCE OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL PROTECTION

Пустовіт Ю.Ю., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
Державний торговельно-економічний університет

Дане дослідження присвячено доволі актуальній проблемі, яка охоплює великий спектр суспільних відносин – природі та сутності адміністративно-правової охорони. У статті досліджено правову природу адміністративно-правової охорони. Розглянуто ключові питання адміністративно-правової охорони, виходячи з діючого законодавства і наукових поглядів вчених у сфері адміністративного права.

Проаналізовано декілька наукових підходів до понять «право», «охорона», «захист», «правова охорона», «адміністративно-правова охорона» як висновок, зроблена спроба визначення дефініції «адміністративно-правова охорона». На основі нормативно-правових актів, праць видатних вчених у галузі адміністративного права висвітлено теоретичну проблематику співвідношення понять «адміністративно-правова охорона» і «адміністративно-правовий захист».

Встановлено, що для відповідності національного законодавства вимогам глобального співтовариства, не можна використовувати терміни «охорона» і «захист» як синоніми. «Охорона» – це статичні відносини, направлені на недопущення порушення суб'єктивних прав і законних інтересів осіб, в свою чергу «правова охорона» – це комплекс правових засобів, що здійснюють реалізацію регламентованих нормами права суб'єктивних прав в станах попередження, дотримання та порушення. «Захист» – це динамічні відносини, які реалізуються через засоби і форми, з метою відновлення, в свою чергу «правовий захист» це комплекс правових засобів і форм, що здійснюють відновлення порушених суб'єктивних прав регламентованих нормами права в стані порушення.

Обґрунтовано, використовуючи детерміністичний ланцюг, що дефініція «адміністративно-правова охорона» є ширшим поняттям, яке включає категорію «адміністративно-правовий захист».

Адміністративно-правова охорона – це окремих інститут адміністративного права, що включає в себе групу однорідних адміністративних норм. Ці норми мають правовий ефект, спрямований на попередження правопорушень та відновлення порушених прав та законних інтересів осіб, що досягається через використання адміністративних засобів – форми діяльності публічної адміністрації, засоби адміністративного примусу та адміністративні процедури.

Адміністративно-правова охорона забезпечується через систему адміністративних норм. Доведено, що її не можна обмежувати лише тими рамками, які встановлює держава з точки зору юриспруденції, оскільки адміністративно-правова охорона захищає соціальні відносини та важливі цінності, які можуть ще не бути формально включені до джерел адміністративного права.

Ключові слова: право, охорона, захист, правова охорона, правовий захист, адміністративно-правова охорона, адміністративно-правовий захист.

This study is devoted to a rather topical problem that covers a wide range of social relations – the nature and essence of administrative and legal protection. The article examines the legal nature of administrative and legal protection. The key issues of administrative and legal protection are considered, based on the current legislation and scientific views of scientists in the field of administrative law.

Several scientific approaches to the concepts of “law”, “protection”, “protection”, “legal protection”, “administrative-legal protection” were analyzed as a conclusion, an attempt was made to determine the definition of “administrative-legal protection”. On the basis of normative-legal acts, the works of outstanding scientists in the field of administrative law, the theoretical problems of the relationship between the concepts of “administrative-legal protection” and “administrative-legal protection” are highlighted.

It has been established that in order to meet the requirements of the global community, the terms “protection” and “protection” cannot be used as synonyms. “Protection” is a static relationship aimed at preventing the violation of the subjective rights and legitimate interests of individuals, in turn, “legal protection” is a set of legal means that implement the subjective rights regulated by the law in the states of prevention, compliance and violation. “Protection” is a dynamic relationship that is implemented through means and forms, with the aim of restoration, in turn, “legal protection” is a set of legal means and forms that restore violated subjective rights regulated by legal norms in a state of violation.

It is justified using the deterministic chain that the definition of “administrative-legal protection” is a broader concept that includes the category “administrative-legal protection”.

Administrative legal protection is a separate institute of administrative law, which includes a group of homogeneous administrative norms. These norms have a legal effect aimed at preventing offenses and restoring the violated rights and legitimate interests of individuals, which is achieved through the use of administrative means – forms of public administration, means of administrative coercion and administrative procedures.

Administrative and legal protection is provided through a system of administrative norms. It has been proven that it cannot be limited only to those frameworks established by the state from the point of view of jurisprudence, since administrative-legal protection protects social relations and important values that may not yet be formally included in the sources of administrative law.

Key words: law, protection, protection, legal protection, legal protection, administrative-legal protection, administrative-legal protection.

Україна в світі відома як наукова країна з багатою науково-дослідницькою спадщиною, що походить від видатного ученого-організатора та першого голови-президента Української академії наук В. Вернадського. Згідно з діючими нормативно-правовими актами України, розвиток науки і техніки є визначальним фактором прогресу суспільства, підвищення добробуту громадян, їх духовного і інтелектуального росту. Це ставить перед державою пріоритетну мету підтримки розвитку науки як джерела економічного зростання та невід'ємної складової національної культури й освіти. Проте, аналіз наукової та публіцистичної літератури, статистичних даних і соціологічних досліджень свідчить про те, що сучасна вітчизняна наука, незважаючи на велику кількість учених, не є ефективною з точки зору захисту прав, свобод і законних інтересів

людини і громадянина. Юридична наука є ключовим елементом цих проблем у даній сфері.

Більшість викликів, які стоять перед нашою державою та українським народом, корінням у застарілих правових теоріях. Недосконале законодавство порушує права на достатній життєвий рівень (включаючи достатнє харчування), охорону здоров'я громадян та довкілля. Це свідчить про необхідність створення сучасної теорії правової охорони різних прав, свобод і законних інтересів громадян України, приділяючи особливу увагу нормам адміністративного права певних сфер суспільного життя. Саме адміністративні норми мають гарантувати багато соціальних благ громадянам.

Багато вчених з різних галузей права у своїх дослідженнях розглядали різні аспекти правової охорони, а також аспекти адміністративно-правової охорони прав,

відносин та певної сфери суспільного життя. Проте, вони переважно вказували на необхідність реформування правової основи та створення нових засобів для ефективної адміністративно-правової охорони: економіки в Україні (О. Крупицький [1]), населення від інфекційних хвороб (Б. Богдан [2]), атмосферне повітря (І. Рубцова [3]), військове майно (О. Кудря [4]), лісів Національної поліцією України (Я. Чернявська [5]), засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг (В. Шмогун [6]), прав і свобод громадян в умовах євроінтеграції (А. Мозгова [7]), податкових відносин (К. Рогозіннікова [8]), земельних ресурсів України (Г. Шуст [9]), прав інтелектуальної власності у сфері наукової діяльності в Україні (Л. Золота [10]), суспільної моралі в Україні (О. Захарова [11]), господарських відносин в Україні (Л. Рогач [12]), теорія, практика та перспективи (О. Єщук [13]), та інші. Незважаючи на це, ефективна теорія адміністративно-правової охорони, її сучасна модель та концептуальне бачення до сьогодення часу не отримали належного наукового втілення.

Почнемо з широких понять «буття», «небуття», «реальність» і т.д., такі широкі поняття допомагають нам розуміти та пізнавати конкретне і окреме.

Само собою постає питання: що таке «буття»? Це одна із загальних філософських категорій, які мають велике евристичне значення. Буття визначається як щось, що існує, те, що є присутнім, у той час як небуття визначається як щось, чого немає. Вони підпорядковуються певній логіці, яка визначається основами. Ці основи визначають характер і межі просторово-часового існування речей, предметів, живих істот і т.д.

В свою чергу правове буття може бути представлене у двох протилежних формах: як справжнє буття права (природне право) і як несправжнє буття (позитивне право). Під справжністю природного права розуміється його об'єктивне визнання як сутності, що виражає справжній сенс права, і це є його істинне буття. Справжність об'єктивної сутності також включає безпосереднє існування. Це означає, що право існує само по собі, незалежно від будь-яких створених законів або актів.

Справжнє буття природного права є самодостатнім, оскільки воно об'єднує буття сутності і безпосереднє існування цієї сутності як явища. Правова сутність існує в межах справжнього буття і не потребує інших форм прояву або існування для свого здійснення. З іншого боку, інобуття права відбувається за межами справжнього буття, у формі зовнішнього явища, що не тотожне істинній сутності. Це характерно для несправжнього (штучного, довільного) права, такого як позитивне право. За цим підходом вважається, що справжнє право і несправжнє право існують і діють одночасно, паралельно і незалежно одне від одного. Проте справжність права охоплює не лише його істинність як сутності, але й його реальність як загальнообов'язкового правового явища.

Отже, підсумуємо – буття адміністративно-правової охорони є динамічною структурою правової реальності. Вона охоплює в собі відповідь на питання про сутність адміністративно-правової охорони в реальному світі.

Кожен об'єкт має щось спільне. Це спільне, що існує в конкретному об'єкті, називається «загальним». Загальне, як єдність з конкретним, стає «особливим». Конкретне існування розглядається як «явище». Явище завжди має суттєвий аспект, тоді як сутність існує. Суттєвий аспект явища можна розглядати як функціональний зв'язок між конкретним і загальним. Єдність явища і сутності, або сутне існування, називається «дійсністю». Дійсність, з одного боку, означає реалізацію можливостей, а з іншого боку, сама містить у собі можливість як один із її аспектів.

Сукупність моментів дійсності можна розглядати як «зміст». Паралельно категорією до «змісту» є «форма». Форма визначає спосіб організації «цілого». Будь-яке ціле

складається з частин. Намагання постійно розбивати ціле навпіл призводить до проблеми «дихотомії» (протиставлення протилежного). Поділ цілого на частини називається «аналізом». Протилежністю до аналізу є «синтез». Частини цілого, які необхідні для його існування, утворюють тісну взаємозалежність і перетворюються на «елементи» системи.

Методом організації системи є «структура». «Структура» має парну категорію «функція». Функція відображає відповідність між областю визначень та областю значень функції. Визначеність стосується об'єктів, явищ, процесів та інших аспектів. Значення може бути предметом, явищем або процесом, або може бути відповідністю між знаком, який його позначає, і тим, що воно позначає.

Явище, яке призводить до іншого явища, називається «причиною». Інше явище, що виникає в результаті, називається «наслідком». Причина і наслідок можуть мати однозначну залежність: без причини немає наслідку. У такому випадку ми маємо необхідність, а побудова такого причинно-наслідкового зв'язку називається «детерміністичним» (однозначним), необхідним зв'язком. Протилежний тип зв'язку, який базується на випадковості, називається «індетерміністичним». Випадковість явищ зумовлює говорити про «імовірність», тобто ступінь можливості.

Почнемо з юридичної мови, яка, на наш погляд, має бути зрозумілою. Одним з невід'ємних принципів юридичної мови, що мають свої коріння у вказівках Арістотеля, є необхідність досягнення згоди щодо використовуваних понять перед початком дискусії, щоб кожен учасник мав однаково розуміння їх значення. Оскільки кожне нове покоління має свою унікальну перспективу на світ (своє бачення малюнку всесвіту), це вносить постійну актуальність до проблеми відповідності мовних засобів та свідомого сприйняття «побаченого».

Однією з найважливіших вимог методології правознавства є потреба в належній якості понятійно-категоріального апарату. В умовах глибокої зміни правової системи, це питання мало б набути політичного значення. Однак, фактичний стан і процеси, а також результати правотворчої діяльності в Україні свідчать про те, що цього не сталося. Як наслідок, сучасна правова система країни, яка формувалася під авторитарним впливом інших систем, перш за все характеризується багатозначністю та заплутаністю у змісті своїх категорій, зокрема категорії «право».

Для визначення поняття адміністративно-правової охорони продовольчої безпеки, варто уточнити, що поняття – це форма мислення, що відображає предмети в їхніх суттєвих ознаках. Ознакою предмета називається те, у чому предмети схожі один з одним або чим вони один від одного відрізняються. Будь-які властивості, риси, стан предмета, які так чи інакше його характеризують, виділяють його, допомагають розпізнати серед інших предметів, становлять його ознаки. Ознаками можуть бути не тільки властивості, що належать предмету; відсутня властивість (риса, стан) також розглядається як його ознак [14, с. 458].

Отже, поняття адміністративно-правова охорона в себе певні властивості, ключові риси та характеристику явища, на основі яких можна виділити його з поміж інших правових категорій.

В межах нашої праці побудуємо детерміністичний ланцюг з понять, які ключовими для нашого дослідження: «право», «правова охорона», «адміністративно-правова охорона». Досягнувши згоди щодо розуміння перших двох значачених понять, ми зможемо визначитись із основним поняттям нашої наукової роботи – «адміністративно-правова охорона».

Хочемо звернути увагу, що філософія права є однією з основних складових філософської системи. Питання про сутність права, його визначення, традиційно є ключовим у теоретичній юриспруденції. Однак, розуміння права змінювалося з часом. Наприклад, для Арістотеля право

було пов'язане з політичною справедливістю, для учених середньовіччя – з божественним встановленням, для Ж.-Ж. Руссо – з загальною волею, для Р. Ієринга – з захищеним інтересом, для Л. Петражицького – з імперативно-атрибутивними емоціями, а для представників юридичного позитивізму – з встановленням і державним наказом.

У книзі «Критика чистого розуму» І. Кант відзначив, що сутність права може бути збагнена тільки філософським розумом. Він відзначив ряд істотних якостей права: воно стосується лише зовнішніх, і до того ж практичних відносин між людьми (а не помислів, бажань); за допомогою права дії однієї особи сполучаються з діями інших осіб; право – взаємний примус, що охороняє загальну волю [15].

Універсальне визначення поняття права має велике значення як у теоретичному, так і в практичному плані. У юридичній науці існує багато визначень права, які варіюються залежно від того, що вважається найсуттєвішим у правових явищах. Однак найбільш прийнятним у теоретичному і практичному аспектах є таке визначення права, яке ми візьмемо за основу у нашому дослідженні:

Право – це загальнообов'язкова формально виражена система регулювання суспільних відносин, встановлена і забезпечена державою, обумовлена рівнем розвитку суспільства [16, с. 97].

Визначившись з першим поняттям нашого дослідження, зосередимо увагу на понятті «правова охорона», але майже у всіх науковців, які здійснювали свої дослідження правової охорони виникало питання: тотожності понять «правова охорона» і «правовий захист». Перш за все постає питання: що таке «охорона»?

Словник української мови визначає слово «охорона» через дію за значенням «охороняти», під якою, в свою чергу, розуміється кілька значень:

- 1) оберігати від небезпеки;
- 2) забезпечувати, гарантувати;
- 3) оберігати від руйнування, знищення або завдання шкоди;
- 4) захищати від чогось [17].

З визначення, яке наведене вище можна дійти висновку, що поняття «охорона» визначається як дієслово, що має певну активну поведінку суб'єкта через «оберігання», «забезпечення», «гарантування», «захист». У Конституції України, зокрема в статті 49, як було зазначено раніше, встановлена норма, яка гарантує кожному право на охорону здоров'я. Таким чином, Основний Закон України використовує термін «охорона» щодо життя та здоров'я населення. Забезпечення охорони здоров'я здійснюється шляхом реалізації відповідних програм, таких як соціально-економічні, медико-санітарні, оздоровчо-профілактичні.

У Конституції України термін «захист» використовується щодо прав, свобод, інтересів, репутації осіб, конкуренції у підприємницькій діяльності, інтелектуальної власності, суверенітету, кордону, незалежності та територіальної цілісності України, у контексті їх правового, судового та соціального захисту [18].

У тлумачному словнику термін «захист» вживається у двох значеннях: як дія із значенням захищати, захистити і захищатися, захиститися, а також застосовується як заступництво, охорона підтримка [19].

Стаття 201 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) відносить особисте здоров'я, життя, честь та гідність до категорії немайнових цінностей, які підлягають захисту згідно з цивільним законодавством, що логічно продовжує принципи, закріплені у Конституції [20].

Вивчаючи вміст поняття «охорона» у нормативно-правових актах України, можна зробити висновок, що саме поняття не є окремо визначеним у національному законодавстві, але застосовується відносно конкретних об'єктів.

У Законі України «Про охорону культурної спадщини» в статті 1 визначено поняття «охорона культурної спадщини», що охоплює комплекс заходів, таких як правові,

організаційні, фінансові, матеріально-технічні, містобудівні, інформаційні та інші, спрямованих на облік, запобігання руйнуванню та забезпечення захисту об'єктів культурної спадщини [21].

У Законі України «Про охорону праці» в статті 1 чітко визначено, що «охорона праці» охоплює систему заходів і засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я та працездатності людини під час трудової діяльності. Ці заходи і засоби можуть бути реалізовані шляхом правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних, лікувально-профілактичних заходів [22].

У Законі України «Про охоронну діяльність» в статті 1 визначаються два поняття, пов'язані з сферою охорони: «охорона майна» та «охорона фізичної особи». Ці поняття загальною метою мають організацію та практичне здійснення заходів охорони, спрямованих на забезпечення особистої безпеки, життя та здоров'я фізичної особи або групи осіб, а також збереження фізичного стану майна шляхом запобігання або уникнення негативного впливу протиправних факторів [23].

Згідно з В. Темченком, у юридичних конструкціях Конституції України термін «захист» відображає юридичний обов'язок держави чи інших суб'єктів щодо захисту прав і свобод людини. Цей обов'язок визначає необхідну міру юридичної поведінки, яку можна забезпечити за допомогою державного примусу. У той же час, термін «охорона» використовується в юридичних конструкціях для позначення забезпечення прав і свобод людини, а також для опису широкого спектру повноважень органів державної влади [24].

Ю. Желіховська, аналізуючи взаємозв'язок між поняттями «охорона» та «захист», приходять до висновку, що більш правильним є вважати захист складовою частиною охорони. Вона аргументує це тим, що закріплення права в нормативно-правовому акті само по собі передбачає захист цього права з боку держави. Цей підхід узгоджується з думкою інших науковців, які вважають, що охорона є ширшим поняттям, ніж захист. За словами Ю. Желіховської, охорона прав є правовим засобом, спрямованим на запобігання порушенням, тоді як захист є засобом, який застосовується після порушення та передбачає відновлення суб'єктивного права [25, с. 20].

І. Колодій вказує на те, що права та інтереси постійно охороняються, але захищаються лише у випадках їх порушення. Таким чином, науковець розглядає термін «захист» як одну з форм «охорони» [26, с. 229].

Колектив авторів науково-практичного коментарю до Цивільного кодексу України використовує терміни «охорона» і «захист» у контексті синонімічного значення. Вони вказують, що всі майнові та особисті немайнові права, які належать суб'єктам, підлягають захисту відповідно до цивільного права, хоча статтею 201 Цивільного кодексу України зазначено, що особисті немайнові права охороняються цивільним законодавством [27, с. 119].

Термін «охорона» часто використовується як синонім до терміну «захист». Проте, взаємозв'язок цих понять був об'єктом наукових дискусій та досліджень, які приводили до різного розуміння та тлумачення цих термінів.

З огляду на вище викладене, ми стикаємося з цікавою ситуацією, де «охорона» визначається за допомогою терміна «захист», а «захист» визначається за допомогою терміна «охорона». Деякі дослідники розглядають поняття «охорона» і «захист» як термінологічний засіб, що допомагає визначити одне поняття через інше, з чим ми не можемо погодитись.

Велика кількість вчених та правових експертів досліджувала тему адміністративно-правової охорони, про що вже йшла мова у підрозділі 1.1. Вчені намагалися у своїх працях об'єднати або, взагалі, роз'єднати поняття «охорона» і «захист». Оскільки одним із основних питань у дослідженнях правових явищ є його зміст, то обов'язково

потрібно зупинитись на цих двох категоріях – «охорона» та «захист» і дійти власного висновку щодо дискусійних дефініцій. Зазначені поняття дуже близькі за змістом, тому дуже часто в науковій літературі вживаються як тотожні поняття, що на наш погляд є не коректним.

І. Борисенко вважає, що у сучасній юридичній літературі існують різні підходи до визначення співвідношення понять «охорона» та «захист»: від вузького, коли охоронну функцію тлумачать як здійснення захисту вже після фактичного порушення права, до більш широкого, коли «правова охорона» може охоплювати весь комплекс засобів, що забезпечують реалізацію закріплених правовими нормами суб'єктивних прав як в їхньому позитивному стані, так і в разі порушення» [28].

Що стосується теоретичних категорій адміністративного права, то в трактуванні терміна «адміністративно-правова охорона», на думку професорки О. Єщук, переважна більшість учених звертає увагу на недопущення отождолення понять «охорона» і «захист», а тому «охорона» в юридичному розумінні означає позитивний стан норм права, направлений на недопущення порушення суб'єктивних прав і законних інтересів осіб, вона відображає статику правовідносин. У свою чергу «захист» характеризується динамікою через реалізацію засобів і форм, що передбачені законодавством для відновлення правового становища потерпілого, притягнення винного до юридичної відповідальності та застосовуються тоді, коли суб'єктивне право вже порушене [29; 74].

Висновки щодо аналізу чинного законодавства, які були зроблені О. Єщук, стосовно співвідношення понять «захисту» та «охорони», свідчать що зазначені поняття вживаються поряд, але найчастіше мають різне значення.

Р. Максимович, проаналізувавши терміни «захист» і «охорона», наголосив на тому, що спільними для цих понять є правова природа і конституційний пріоритет, передусім людина і громадянин, а також діяльність держави й її структур, які спрямовані на забезпечення законності. Головна відмінність полягає у функціональному призначенні, адже об'єктом захисту є права людини, а охорони – діяльність, яка передбачає охорону закону, тобто захист закону [30, с. 105–106].

Я. Вавженчук, розкривав схожу проблематику в трудовому праві. Позиція науковця полягала в тому, що дефініції «захист» та «охорона» не є чітко визначеними та розмежованими за своїм змістом і сутністю, наявні розбіжності в самому тлумаченні зазначених понять: одні дослідники української мови вважають, що ці терміни є тотожними і можуть визначатися один через одного; інші ж процес захисту включають до складу охорони як один із його складових елементів. Відповідно і у правовій сфері чіткого визначення співвідношення понять «охорона» прав і «захист» на сьогодні не існує. Аналіз багатьох думок і чинного законодавства, положень Конституції України, трудового законодавства, а також проекту Трудового кодексу свідчить про те, що «охорона» – це більш широке за своїм змістом поняття, яке може в деяких випадках включати в себе захист. Чинне трудове законодавство під охороною трудових прав розуміє комплекс заходів і засобів, за допомогою яких устанавлюються трудові права, визначається порядок їх реалізації, забезпечується їх дотримання. Звідси чинне трудове законодавство охорону трудових прав розуміє широко, включаючи до неї і безпосередній захист трудових прав [31, с. 48].

Як вже зазначалось Я. Вавженчуком одночасне вживання понять «охорона» та «захист» дещо ускладнює не тільки усвідомлення процесів, що відбуваються в межах їхнього змісту, але й перешкоджає належній реалізації прав. Багатьма вченими вже виносилось на обговорення пропозиція взагалі відмовитися від одного з термінів: «Законодавець не проводить чіткого розрізнення між

цими двома термінами («захист» та «охорона»). З огляду на це, застосування цих двох термінів у законодавстві та їх довільне тлумачення науковцями певним чином заплутує правозастосовну практику та спричиняє плутанину в термінологічному апараті юридичної науки» [32, с. 48].

В. Галунько у своєму дослідженні доводить, що термін «охорона» – це, з одного боку, безпосередній правовий захист соціальних інтересів громадян соціальних груп усього суспільства, а з іншого – стимулювання таких соціальних дій, наслідком яких було б зміцнення наявних суспільних відносин і нейтралізація тих соціальних тенденцій, що загрожують їм. Професор зазначає, що слід уважати, що відносини адміністративно-правової охорони права власності обслуговують адміністративне право в цілому. Тут виникають вольові відносини, що позначають взаємозв'язок прав і обов'язків суб'єктів та об'єктів, які беруть у них участь, оскільки цей зв'язок пов'язаний нормами адміністративного права. У них сформовано визначену правосуб'єктність, юридично виражено сукупність соціальних властивостей учасників правовідносин охорони. У загальному вигляді це можна сформулювати як право невіддільних фізичних і юридичних осіб перебувати під публічною охороною публічної адміністрації та обов'язок суб'єктів публічної адміністрації забезпечити таку охорону. Звідси витікає особлива специфічна форма адміністративно-правових відносин у сфері охорони прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб. На погляд ученого, прийнято вважати, що основною особливістю цих відносин є їх правова нерівність, оскільки суб'єкт публічної адміністрації має пріоритет своєї волі над волею всіх інших об'єктів. Соціальні відносини «влада – підпорядкування» в охоронній сфері набувають вигляду державних відносин, які трансформуються в юридичну форму адміністративного права. У ній суб'єкт публічної адміністрації постає як юридично владний щодо об'єктів управління [33; 34].

Д. Кушерець досліджувала дещо суміжну проблематику охорони та захисту майнових прав у сфері договірного права України. Вона зазначає, що охорона відтворює статику договору, є лише засоби контролю та попередження порушень. Захист – це активна фаза, яка виникає після дій сторони, яка порушила умови договору. Тому охорона майнових прав завжди є активною фазою з погляду інформативності приписів чи застережень у кожному договорі. Водночас категорія захисту майнових прав є пасивною [35, с. 16].

Проте більшість учених наголошує на необхідності розрізнення між поняттями «охорона» і «захист». Згідно з цим підходом, у юридичному розумінні «охорона» вказує на позитивний стан норм права, спрямований на запобігання порушенню суб'єктивних прав і законних інтересів осіб, відображає статичний аспект правовідносин. З іншого боку, «захист» характеризується динамікою шляхом застосування засобів і форм, передбачених законодавством, для відновлення правового становища постраждалої сторони, притягнення винного до юридичної відповідальності і використовується тоді, коли суб'єктивне право вже було порушено.

На наш погляд «охорона» – це статичні відносини, направлені на недопущення порушення суб'єктивних прав і законних інтересів осіб, в свою чергу «правова охорона» – це комплекс правових засобів, що здійснюють реалізацію регламентованих нормами права суб'єктивних прав в станах попередження, дотримання та порушення. В свою чергу «захист» – це динамічні відносини, які реалізуються через засоби і форми, з метою відновлення, в свою чергу «правовий захист» це комплекс правових засобів і форм, що здійснюють відновлення порушених суб'єктивних прав регламентованих нормами права в стані порушення.

В рамках нашого дослідження доцільним вважаємо зупинитись на думці, відповідно до якої поняття «правова охорона» є більш широким у порівнянні з поняттям «правовий захист», а також захист охоплюється охороною.

Проблематика адміністративно-правової охорони та адміністративно-правового захисту викликає зацікавлення серед вчених на різних стадіях розвитку юридичної науки загалом, а також у контексті адміністративного права зокрема. Ми, в свою чергу, продовжимо наше дослідження на в рамках поняття «правова охорона» інтегрувавши його у дефініцію яка досліджується нами як фундаментальне поняття «адміністративно-правова охорона».

С. Мосьондз вважає, що від розуміння сутності понять залежить зміст діяльності органів публічної адміністрації із забезпечення реалізації прав в науковій сфері [36, с. 103], а також, і в інших сферах суспільного життя. У своїх наукових працях С. Мосьондз виокремив п'ять підходів до розуміння сутності адміністративно-правової охорони [29, с. 103]. З позиції С. Мосьондза щодо концептуальних питань адміністративно-правової охорони сфери науки в Україні, засобами адміністративно-правової охорони створюються сприятливі умови для функціонування окремих об'єктів і галузевих комплексів, усуваються негативні соціально-економічні чинники, вирішується низка інших неюрисдикційних завдань. Відтак адміністративно-правову охорону потрібно розглядати крізь призму загальної профілактичної функції права, що має не тільки перешкоджати девіантним проявам, а й бути універсальним засобом організації суспільних відносин, їх головним регулюючим фактором та, водночас, гарантією динамічного розвитку всіх царин суспільного життя [29, с. 103].

Р. Шишка наголошує на тому, що правовий механізм держави має регулювати відносини на користь людини, надати їй можливість без дозволу реалізовувати належні права та правомірні інтереси, забезпечити високий рівень охорони, а в разі порушення цих прав – своєчасний та ефективний захист [34, с. 38; 29, с. 102–107].

Л. Рогач розкриваючи поняття адміністративно-правова охорона в широкому розумінні зазначає, що це позитивний статичний стан адміністративного права, спрямований на попередження правопорушень, усунення перешкод реалізації прав, свобод і законних інтересів суб'єктів права, та динамічний стан адміністративного права, спрямований на захист прав, свобод і законних інтересів суб'єктів права у разі порушення, невизнання чи оспорювання з можливістю застосування заходів адміністративного примусу та притягнення до адміністративної відповідальності. У вузькому трактуванні правова охорона

пов'язана з порушенням норм права і збігається з поняттям адміністративно-правового захисту (динамічний стан адміністративного права, спрямований на захист прав, свобод і законних інтересів суб'єктів права у разі порушення, невизнання чи оспорювання з можливістю застосування заходів адміністративного примусу та притягнення винних до адміністративної відповідальності) [36, с. 208].

Л. Кожура здійснював свої дослідження у цьому ж напрямку та під категорією «адміністративно-правовий захист» він вважав що слід розуміти організаційно-правову діяльність органів публічної адміністрації, яка здійснюється на основі адміністративно-правових норм, підкріплених системою правових гарантій; сутністю яких є забезпечення та захист за допомогою правових засобів прав осіб від протиправних діянь з притягненням правопорушників до юридичної відповідальності». Зробивши висновок із наведеного вище аналізу, можна стверджувати, що об'єктом адміністративно-правового захисту є порушені законні права, свободи та інтереси осіб [37, с. 121].

Всі дослідники, праці яких ми розглянули вище, мають власне уявлення про ці юридичні явища. Вони висловлюють деякі обґрунтовані погляди щодо взаємозв'язку цих понять, лінгвістичних аспектів адміністративно-правової охорони. У їхніх працях, як образно зазначається, міститься «раціональне зерно» і, звичайно, вони мають право на існування. Отже, підбиваючи підсумок вищевикладеного, можна зробити висновок, що науковці поки що не досягли єдиного консенсусу щодо їх взаємного співвідношення. Не можемо заперечити той факт, що науковці в галузі адміністративного права виявляють інтерес до феномену адміністративно-правової охорони та адміністративно-правового захисту. Вони розглядають питання про їх співрозмірність та взаємозалежність у своїх роботах. Однак, слід зазначити, що єдиного стійкого погляду на цю проблематику серед усіх науковців немає. Вони висловлюють різноманітні думки щодо цих юридичних понять.

Хочемо підкреслити, на нашу думку, адміністративно-правова охорона є ширшим поняттям, яке включає категорію адміністративно-правового захисту. Ми згодні з тими вченими, які в своїх працях встановлюють, що термін «охорона» використовується як загальне правове явище, що включає поняття «захист».

Проаналізувавши законодавство і наукові праці вчених у галузі адміністративного права щодо співвідношення понять «адміністративно-правова охорона» та «адміністративно-правовий захист», можемо підсумувати, що терміни вживаються поруч, але мають різне значення і їх на можна вживати як синоніми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крупицький О. С. Адміністративно-правова охорона економіки в Україні : кандидат юридичних наук : 12.00.07. Миколаїв : Заклад вищої освіти «Міжнародний університет бізнесу і права», 2023. 210 с.
2. Богдан Б. В. Адміністративно-правова охорона населення від інфекційних хвороб : кандидат юридичних наук : 12.00.07. Київ : Приватна установа «Науково-дослідний інститут публічного права», 2021. 215 с.
3. Рубцова І. М. Адміністративно-правова охорона атмосферного повітря : доктор філософії : 081 – Право. Право. Київ : Національний авіаційний університет, 2021. 225 с.
4. Кудря О. Г. Адміністративно-правова охорона військового майна : доктор філософії : 081 – Право. Право. Київ : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2021. 235 с.
5. Чернявська Я. А. Адміністративно-правова охорона лісів Національною поліцією України : кандидат юридичних наук : 12.00.07. Херсон : Заклад вищої освіти «Міжнародний університет бізнесу і права». – Херсон, 2021. 185 с.
6. Шморгун В. В. Адміністративно-правова охорона засобів індивідуалізації учасників господарського обороту, товарів та послуг : кандидат юридичних наук : 12.00.07. Київ : Приватна установа «Науково-дослідний інститут публічного права», 2020.
7. Мозгова А. А. Адміністративно-правова охорона прав і свобод громадян в умовах євроінтеграції : к.ю.н. : 12.00.07. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2020. 205 с.
8. Рогозіннікова К. С. Адміністративно-правова охорона податкових відносин : к.ю.н. : 12.00.07. Київ : Вищий навчальний заклад «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», 2020. 220 с.
9. Шуст Г. П. Адміністративно-правова охорона земельних ресурсів України : к.ю.н. : 12.00.07. Київ : Приватний вищий навчальний заклад «Університет сучасних знань», 2019. 216 с.
10. Золота Л. В. Адміністративно-правова охорона права інтелектуальної власності у сфері наукової діяльності в Україні : к.ю.н. : 12.00.07. Київ : Приватний вищий навчальний заклад «Університет сучасних знань», 2019. 229 с.
11. Захарова О. В. Адміністративно-правова охорона суспільної моралі в Україні : к.ю.н. : 12.00.07. Дніпро : Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2019. 243 с.

12. Рогач Л. І. Адміністративно-правова охорона господарських відносин в Україні: к. ю. н. : 12.00.07. Київ : Приватне акціонерне товариство «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом», 2018. 157 с.
13. Єщук О.М. Адміністративно-правова охорона: теорія, практика та перспективи розвитку : д. ю. н. : спец. 12.00.07. Київ : Вищий навчальний заклад «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», 2017. 464 с.
14. Поняття як форма мислення. Логіка. 2012. URL: <http://logi2.ru/kontseptsij.html>
15. Нечипоренко О., Галуцько В., Єщук О. Історія вчень про право : навчально-методичний посібник. Херсон : ПАТ «Херсонська міська друкарня», 2011. 116 с.
16. Теорія держави і права : навч. посіб. К. : МАУП, 2003. 240 с.
17. Словник української мови: в 11 томах. Том 5. 1974. С. 825. URL: <http://sum.in.ua/p/5/825/1>
18. Тлумачення, значення слова «захист». Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/s/zakhyst>
19. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.04.2004 р. № 435-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
20. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 8.06.2000 р. № 1805-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>
21. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>
22. Про охорону діяльність : Закон України від 22.03.2012 р. № 4616-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4616-17>
23. Темченко В. Особливості юридичного змісту термінів «захист» та «охорона» у механізмі забезпечення прав людини. *Вісник Академії управління МВС*. 2007. № 2–3. С. 58–65.
24. Желіховська Ю.В. Співвідношення та розмежування понять «охорона» та «захист». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Юриспруденція*. 2015. № 13. Том 2. С. 18–21.
25. Колодій І.М. Співвідношення понять «охорона», «захист», «гарантованість», «забезпечення» права фізичних та юридичних осіб на банківську інформацію. *Держава і право*. 2010. Випуск 49. С. 228–233.
26. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. За заг. ред. Є.О Харитонова, О.І. Харитонові, Н.Ю. Голубевої. К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2009. 744 с.
27. Борисенко І. Теоретичні засади співвідношення понять охорони та захисту цивільних прав в глобальній мережі інтернет. *CONFCONTACT*. 2008. URL: <http://www.confcontact.com/2008jule/borisenko.php> Єщук О. Адміністративно-правова охорона в інформаційному суспільстві. *Інформація і право*. 2014. № 2(11). <http://ippi.org.ua/sites/default/files/14eomois.pdf>
28. Максимович Р. Співвідношення понять «охорона» та «захист» соціальних і економічних прав і свобод людини: теоретико-правові засади. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2014. Вип. 5. Т. 1. С. 101–106.
29. Вавженчук Я. Співвідношення понять «захист» та «охорона» трудових прав у чинному законодавстві. *Форум права*. 2010. Вип. 1. С. 45–49.
30. Галуцько В. Адміністративно-правова охорона та захист права власності. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2007. № 38. С. 192-198.
31. Крупицький О. Поняття адміністративно-правова охорона економіки України. *Юридичний Бюлетень*. 2022. Вип. 26. С. 143–148.
32. Кушерець Д. Охорона та захист майнових прав у сфері договірної права України : монографія. Київ : Знання України, 2014. 463 с.
33. Мосьондз С.О. Адміністративно-правова охорона сфери науки в Україні: концептуальне бачення. *Науково-аналітичний журнал «Митна справа»*. 2012. № 5 (83), частина 2, книга 2 .С. 102–107.
34. Шишка Р. Б. Охорона прав суб'єктів інтелектуальної власності у цивільному праві України : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.03 / Національний університет внутрішніх справ. Харків, 2004.395 с.
35. Рогач Л.І. Щодо поняття адміністративно-правової охорони *Порівняльно-аналітичне право*. 2016. № 6. С. 206–208.
36. Кожура Л.О. Адміністративно-правовий захист та охорона: поняття та співвідношення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2015. Випуск 35. Частина I. Том 2. С. 119–122.